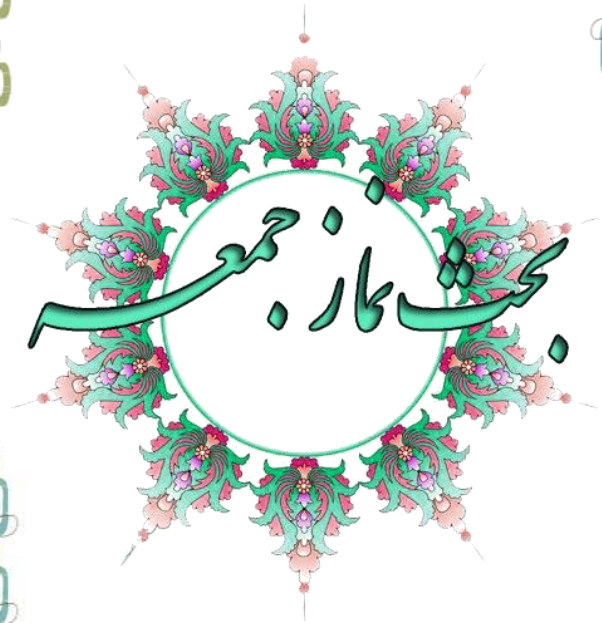

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

سلسله احکام اسلام ۶

بسم الله الرحمن الرحيم
الحمد لله رب العالمين و الصلاة و السلام على
رسول الله و على آله و اصحابه الى يوم الدين و
اما بعد :

نماز جمعه بدليل آیه نهم سوره جمعه بر تک تک افراد
مذکر بالغ توانا واجب است. خداوند می فرماید:
﴿يَتَأْتِيَ الَّذِينَ ءَامَنُوا إِذَا نُودِيَ لِلصَّلَاةِ مِنْ يَوْمِ
الْجُمُعَةِ فَاسْعَوْا إِلَىٰ ذِكْرِ اللَّهِ وَذَرُوا الْبَيْعَ﴾ (الجمعة: ۹).
«ای مؤمنان هرگاه روز جمعه ندا و اذان نماز جمعه را
شنیدید، بسوی نماز بشتابید و معامله را ترک کنید».

در حدیثی در این خصوص آمده است : «آنان که نماز
جمعه را ترک می کنند باید از ترک نماز جمعه باز بیایند و
اگر نه خداوند بر دلهای آنان مهر زده، آنگاه آنان در ردیف
غافلان قرار خواهند گرفت». (مسلم). و می فرماید: «نماز
جمعه بر هر مسلمان حقی واجب است بجز بردگان، زنان،
کودکان و بیماران». (ابوداود).

فلسفه مشروعیت نماز جمعه:

از جمله فلسفه های مشروعیت نماز جمعه، این است که،
افراد مکلف و توانمند از میان مسلمانان، در آغاز هر هفته
بمنظور پذیرفتن مسئولیت ها، در یک محل گردهم بیایند تا
در جریان تمام مسائل، حوادث و بیانیه ها و قرار دادهائی،
که از طرف خلیفه مسلمانان برای اصلاح دین و دنیای
مردم صادر می شود قرار داشته باشد.

یکی دیگر از فلسفه های مشروعیت نماز جمعه این است
که مردم با شنیدن وعده ها، وعیدها، ترغیب و ترهیب بهتر
بتوانند مسئولیت های زندگی را انجام داده و شور و شعور
و آگاهی های لازم برای اداره امور اجتماعی و فردی خود را
در طول هفته حفظ کرده باشند.

کسی که شرایط و ویژگی های نماز جمعه را به دقت مورد
بررسی و مطالعه قرار دهد، به آسانی به وجود این حکمت
و فلسفه ها پی می برد، زیرا وجود قریه، جمعیت، بزرگترین
مسجد محل، ایراد خطبه آنها توسط حاکم محل یا
جانشین ایشان و ممنوع بودن سخن در اثنای خطبه از
جمله شرایط نماز جمعه می باشند، می بینم که بردگان،
زنان، کودکان و بیماران مکلف به حضور در آن نیستند،
زیرا مسئولیت چندانی به دوش آنان نیست.

فضیلت روز جمعه:

روز جمعه، روزی مبارک، بزرگ و از بهترین روزهای
هفته است. رسول اکرم صلی الله علیه وسلم در این باره
می فرماید:

«خَيْرُ يَوْمٍ طَلَعَتْ عَلَيْهِ الشَّمْسُ يَوْمَ الْجُمُعَةِ
فِيهِ خُلِقَ آدَمُ وَفِيهِ أُدْخِلَ الْجَنَّةَ وَفِيهِ أُخْرِجَ مِنْهَا
وَلَا تَقُومُ السَّاعَةُ إِلَّا فِي يَوْمِ الْجُمُعَةِ» (مسلم).

«بهترین روزی که خورشید در آن طلوع می کند، روز
جمعه است. آدم علیه السلام در روز جمعه آفریده شده در
روز جمعه داخل بهشت شده و در جمعه از بهشت بیرون
کرده شد. قیامت نیز در روز جمعه بر پا می شود». شایسته
است همانگونه که خداوند جمعه را گرامی داشته، ما نیز

آن را گرامی بداریم در روز جمعه اعمال نیک زیاد انجام دهیم و از انجام هرگونه بدی در آن روز، پرهیز کنیم.

آداب و اعمال روز جمعه:

۱- کلیه کسانی که در اجتماع نماز جمعه شرکت می کنند، باید غسل کنند، رسول اکرم صلی الله علیه وسلم می فرماید: «غُسْلُ الْجُمُعَةِ وَاجِبٌ عَلَى كُلِّ مُحْتَلِمٍ» (متفق علیه). «غسل جمعه بر هر فرد مسلمان و بالغ واجب است».

۲- پوشیدن لباس تمیز و استفاده از خوشبو، زیرا در حدیث آمده است: «عَلَى كُلِّ مُحْتَلِمٍ الْغُسْلُ يَوْمَ الْجُمُعَةِ وَيَلْبَسُ مَنْ صَالِحٌ ثِيَابَهُ وَإِنْ كَانَ لَهُ طَيْبٌ مَسًّا مِنْهُ» (ابوداود و احمد). «غسل روز جمعه برای هر مسلمان ضروری است، مسلمان در این روز باید لباسهای تمیز بپوشد و اگر توان استفاده از عطر و بوی خوش دارد، استفاده کند».

۳- رفتن به محل برگزاری نماز جمعه، قبل از فرا رسیدن وقت نماز، رسول اکرم صلی الله علیه وسلم می فرماید: «هر کس روز جمعه غسل کرده در اول وقت در محل بر گذاری نماز جمعه حضور یابد، گوئی شتری را در راه خدا قربانی کرده است، هر کس اندکی دیرتر رود، گویا گاو را، هر کس بعد از آن رود گویا قوچی را و به همین ترتیب هر کس دیرتر برسد مثل این است که مرغی را قربانی کرده است هر کس در ردیف پنجم وارد جمع شود

مثل این است که تخم مرغی را در راه خدا صدقه کرده است. بعد از اینکه خطیب جمعه جهت ایراد خطبه بالای منبر می رود، فرشتگان الهی پرونده ها را بسته و به استماع خطبه می پردازند، یعنی کسانی که بعد از شروع خطبه و سخنرانی، وارد جمع می شوند، در هیچ ردیفی نامشان ثبت نمی گردد، فقط فرض از آنها ساقط می شود».

۴- خواندن نماز نفل بعد از ورود به مسجد به هر میزان که می تواند، رسول اکرم صلی الله علیه وسلم در این خصوص می فرماید: «هر کس روز جمعه غسل کند و تا حد توان طهارت کند خوشبو استعمال کند سپس به مسجد برود و موجب اذیت و آزار نماز گذاران نشود، و بعد آنچه که برایش مقدور است، (نماز نفل) بخواند و به سخنان امام گوش دهد، خداوند تمام گناهان جمعه گذشته تا این جمعه وی را مورد بخشش قرار می دهد، بشرط اینکه مرتکب گناه کبیره نشده باشد». (بخاری).

۵- سکوت مطلق و بازی نکردن با لباس و فرشهای مسجد و امثال آن در اثنای خطبه: رسول اکرم صلی الله علیه وسلم می فرماید: «هر گاه روز جمعه بعد از آمدن خطیب و شروع خطبه به بغل دستی خود گفتی: «خاموش باش» سخن بیهوده ای را بر زبان آورده ای و هر کس با فرش یا سنگ ریزه ها، بازی کند، کار لغوی انجام داده است و هر کس کار لغو و بیهوده ای را انجام دهد، نماز جمعه اش اعتباری ندارد». (ابوداود).

همچنین در قرآن مجید برای کسانی که نماز را با خشوع انجام می دهند و از انجام بیهوده پرهیز می نمایند پاداش رستگاری داده شد، می فرماید:

﴿قَدْ أَفْلَحَ الْمُؤْمِنُونَ ۝۱ الَّذِينَ هُمْ فِي صَلَاتِهِمْ خَاشِعُونَ ۝۲ وَالَّذِينَ هُمْ عَنِ اللَّغْوِ مُعْرِضُونَ ۝۳﴾
(المؤمنون: ۱-۳).

«به راستی مؤمنان رستگار شوند. همان کسانی که در نمازشان فروتنند. و کسانی که از [کردار و گفتار] بیهوده رویگردانند».

۶- اگر نماز گذار در حالی وارد مسجد شد که امام مشغول ایراد خطبه است، مختصراً دو رکعت تحیة المسجد بخواند. چرا که در حدیث چنین آمده است: «إِذَا جَاءَ أَحَدَكُمْ يَوْمَ الْجُمُعَةِ وَالْإِمَامُ يَخْطُبُ فَلْيَرْكَعْ رَكْعَتَيْنِ وَلْيَتَجَوَّزْ فِيهِمَا» (مسلم). «هرگاه وارد مسجد شدی و امام مشغول ایراد خطبه است دو رکعت کوتاه (تحیة المسجد) بخوانید».

۷- از روی گردن و شانه های مردم عبور نمودن برای پیوستن به صف های اول و ایجاد تفرقه و فاصله میان دو نفر که کنار هم نشسته اند، مکروه است. رسول اکرم صلی الله علیه وسلم خطاب به شخصی که چنین می کرد، فرمود: «اجْلِسْ مَقْدَ آذِنَتِ» «بنشین، تو نماز گذاران را اذیت کردی». (ابوداود).

۸- بعد از داخل شدن وقت نماز جمعه، و پس از اذان هرگونه معامله و خرید و فروش حرام است. بدلیل اینکه خداوند می‌فرماید:

﴿إِذَا نُودِيَ لِلصَّلَاةِ مِنْ يَوْمِ الْجُمُعَةِ فَاسْعَوْا إِلَىٰ ذِكْرِ اللَّهِ وَذَرُوا الْبَيْعَ﴾ (الجمعة: ۹). «هرگاه اذان روز جمعه گفته شد، معامله، را ترک نموده برای حضور در اجتماع جمعه بشتابید».

۹- تلاوت سوره کهف در شب یا روز جمعه مستحب است، چون در حدیثی آمده است: «هر کس سوره کهف را در روز جمعه بخواند، تا جمعه آینده نور و روشنی در فرا راه او قرار خواهد گرفت». (حاکم و آن را صحیح قرار داده است).

۱۰- به کثرت درود خواندن: زیرا رسول اکرم صلی الله علیه وسلم می‌فرماید: «أَكْثَرُوا عَلَى الصَّلَاةِ فِي يَوْمِ الْجُمُعَةِ وَلَيْلَةِ الْجُمُعَةِ فَمَنْ فَعَلَ ذَلِكَ كُنْتُ لَهُ شَهِيدًا أَوْ شَافِعًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ» (بیهقی با سند صحیح). «در شب و روز جمعه بکثرت برای من درود بفرستید، اگر چنین کنید من روز قیامت گواه و شفیع شما خواهم بود».

۱۱- بکثرت دعا کردن: زیرا که در روز جمعه ساعتی است که دعا در آن اجابت می‌شود، هر کس در آن لحظه دعا کند دعایش قبول خواهد شد و هر آنچه که بخواید

خداوند به او خواهد داد، رسول اکرم صلی الله علیه وسلم می‌فرماید: «إِنَّ فِي الْجُمُعَةِ لَسَاعَةً لَا يُوَافِقُهَا عَبْدٌ مُسْلِمٌ يَسْأَلُ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ فِيهَا خَيْرًا إِلَّا أَعْطَاهُ إِيَّاهُ» (مسند احمد). بعضی‌ها برآنند که این لحظه اجابت از زمان شروع خطبه تا فارغ شدن از نماز است، بعضی‌ها می‌گویند: و وارد شده که آن بین خارج شدن امام تا پایان نماز می‌باشد، و گفته شده بعد از عصر می‌باشد.

شرایط وجوب نماز جمعه:

- ۱- مرد بودن: نماز جمعه بر زنان واجب نیست.
- ۲- حریت: آزاد بودن، پس نماز جمعه بر بردگان واجب نیست.
- ۳- بلوغ: رسیدن به سن تکلیف، پس بر کودک نماز جمعه واجب نیست.
- ۴- صحت و تندرستی: لذا بر بیماری که قادر به حضور در محل بر گذاری نماز جمعه نیست، نماز واجب نیست.
- ۵- مقیم بودن: نماز جمعه بر مسافر واجب نیست، بدلیل این قول پیامبر که فرمود:

«الْجُمُعَةُ حَقٌّ وَاجِبٌ عَلَى كُلِّ مُسْلِمٍ فِي جَمَاعَةٍ إِلَّا أَرْبَعَةً عَبْدٌ مَمْلُوكٌ أَوْ امْرَأَةٌ أَوْ صَبِيٌّ أَوْ مَرِيضٌ» (ابوداود عن طارق بن شهاب).

«به هر فرد مسلمان جمعه حق و واجب است مگر به غلام و زن و صبی و بیمار» و «مَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَعَلَيْهِ الْجُمُعَةُ يَوْمَ الْجُمُعَةِ إِلَّا مَرِيضٌ أَوْ مُسَافِرٌ أَوْ امْرَأَةٌ أَوْ صَبِيٌّ أَوْ مَمْلُوكٌ» (دارقطنی و بیهقی).

«کسی که به خدا و روز رستاخیز ایمان داشته باشد نماز جمعه به او واجب است، مگر بیمار، مسافر، زن، کودک و غلام»، البته کلیه کسانی که نماز جمعه بر آنان واجب نیست، اگر در اجتماع جمعه حاضر شده و نماز جمعه را بخوانند، اشکالی ندارد بلکه بهتر است و فرض نماز ظهر از عهده آنان ساقط می‌شود و نیازی نیست که بعد از جمعه نماز ظهر را بخوانند.

شرایط صحت برگزاری نماز جمعه:

- ۱- قریه و آبادی: لذا نماز جمعه در صحرا یا در سفر جایز نیست، چرا که جمعه در دوران مبارک رسول اکرم صلی الله علیه وسلم فقط در قریه‌ها و شهرها برگزار می‌شد و رسول الله صلی الله علیه وسلم صحرائشینان را مأمور به خواندن نماز جمعه نفرمود. همچنین از آنحضرت ثابت نیست که در مسافرت نماز جمعه اقامه نمایند.
- ۲- وجود مسجد: پس برگزاری نماز جمعه بیرون از مسجد و صحن مسجد درست نیست. فلسفه شرط بودن مسجد این است که مسلمانان در اثر هوای سرد یا گرم مواجه با مشکل نشوند والله اعلم.
- ۳- خطبه: نماز جمعه‌ای که در آن خطبه ایراد نشود، پذیرفته نیست، زیرا نماز جمعه بخاطر خطبه مشروع شده است.
- آنانی که از محل برگزاری نماز جمعه (قریه و شهر) با فاصله دور زندگی می‌کنند، نماز جمعه بر آنان واجب نیست، مقدار این فاصله که وجوب جمعه را ساقط می‌کند اندکی بیش از سه میل است. در حدیث آمده است:

«الْجُمُعَةُ عَلَى مَنْ سَمِعَ النِّدَاءَ» «نماز جمعه بر کسانی واجب است که صدای اذان به گوششان می‌رسد» (ابوداود و دارقطنی). و عادتاً صدای مؤذن بیش از سه میل چهار و نیم کیلومتر شنیده نمی‌شود. البته این مذهب آن عده از علماء است که میل را مساوی سه هزار ذراع می‌دانند.

کسی که يك رکعت یا کمتر از يك رکعت را دریابد:

هرگاه فرد مسبوق (کس که پس از شروع نماز جماعت به صف نماز گزاران می‌پیوندد) یک رکعت از نماز جمعه را دریابد، بعد از سلام امام، رکعت دوم را بخواند. رسول اکرم صلی الله علیه وسلم می‌فرماید: «مَنْ أَدْرَكَ رَكْعَةً مِّنَ الصَّلَاةِ فَقَدْ أَدْرَكَ كُلَّهَا» (متفق علیه). «هر کس یک رکعت از نمازی را دریابد، در واقع کل آن را دریافته است».

البته اگر کسی کمتر از یک رکعت، مثلاً یک سجده و امثال آن را دریابد، نماز ظهر را نیت کرده و بعد از سلام امام چهار رکعت را تکمیل کند.

تعدد جمعه در يك شهر:

هرگاه مسجد قدیمی شهر ظرفیت کلیه نماز گزاران را نداشته و توسعه آن نیز ممکن نباشد، بر پاداشتن جماعت دیگر در سایر مساجد شهر بلامانع است، در صورت نیاز، در بیش از دو مسجد نیز می‌توان نماز جمعه را برگزار نمود.

نحوه برگزاری جمعه:

روش برگزاری نماز جمعه بشرح زیر است:
خطیب جمعه بعد از زوال آفتاب بالای منبر رفته برای حاضرین در جلسه سلام گوید، بعد از قرار گرفتن امام روی منبر، مؤذن، اذان ظهر گوید.

(سخنرانی‌هاییکه امروزه قبل از اذان ظهر جمعه توسط امام جمعه یا سایر افراد ایراد می‌شود، حکم خطبه را ندارد).

والله اعلم. مترجم). سپس امام به ایراد خطبه پردازد، و آنرا با حمد و درود شروع کند، مردم را پند و اندرز دهد، صدایش را نسبتاً بلند نماید، دستورات و منهیات خدا و رسول را برای مردم متذکر شود، ترغیب و ترهیب وعده و وعید شریعت را برای مردم یاد آور شود، سپس اندکی نشسته و مجدداً بلند شود با همان لهجه سابق خطبه‌اش را ادامه دهد، در هر دو خطبه خطیب صدای خود را مانند صدای فرمانده لشکر در آورد، خطبه را زیاد طولانی نکند.

بعد از فراغت از خطبه م مؤذن اقامه گوید، نماز شروع شود، امام دو رکعت نماز برای مردم بخواند، نماز جمعه با صدای بلند خوانده شود، مستحب است که در رکعت اول سوره اعلی و در رکعت دوم، غاشیه و امثال آن (با قرائت بلند) خوانده شود.

(در حدیث مسلم آمده است که خواندن سوره جمعه و منافقین مستحب است).

وصلی الله وسلم علی نبینا محمد وعلی آله
وصحبه أجمعین.
وآخر دعوانا أن الحمد لله رب العالمین.